

Dokumentation

ROMER – EN SVENSK MINORITET

Seminarium 19-20 augusti 2008

Hotel Foresta, Lidingö kl. 12.00 19/8 – kl. 12.00 20/8-2008

Innehållsförteckning

Nyamko Sabuni, integrations- och jämställdhetsminister hälsar välkommen	4
<i>Inledningsanförande: Romer – en svensk minoritet</i> Maria Leissner, ordförande för Delegationen för romska frågor.	4
<i>Nationella minoriteter – rättigheter och lagstiftning</i> Katri Linna, diskrimineringsombudsman Heidi Pikkarainen, utredare DO Christina Johnsson, Raul Wallenberginstitutet; Soraya Post, ledamot i Delegationen för romska frågor; Miranda Vuolasranta, vice ordförande för the European Roma and Travellers Forum.	5
<i>Romernas historia i Sverige</i> Maria Leissner, ordförande för Delegationen för romska frågor.	14
<i>Hur kan romernas minoritetsstatus omsättas i praktisk handling i de nationella myndigheternas verksamhet?</i> Lena Hammarberg, undervisningsråd, Skolverket Eskil Franck, överintendent, Forum för levande historia;	15
<i>Historia, kultur och identitet</i> Dr. Adrian Marsh, forskare Romani Studies, Istanbul.	19
<i>Att vara rom i Sverige idag</i> Soraya Post, ledamot av delegationen för romska frågor Miranda Vuolasranta, ERTF	22

Michal Stankov. Elektroingenjör.

Situationen i Europa, på Balkan – och i Sverige: 25

Ingrid Schiöler, flyktinghandläggare, Röda Korset

Miranda Vuolasranta, vice ordförande för
the European Roma and Travellers Forum.

Den svenska minoritetspolitiken 31

Charlotta Wickman, politiskt sakkunnig,
Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Hur kan vi gå vidare? Summering av seminariet 33

Maria Leissner

Bilagor

Länkar

Program

Deltagarförteckning

Nyamko Sabuni, Integrations- och jämställdhetsminister hälsar välkommen.

– Det här seminariet är en fortsättning efter ett frukostseminarium med myndigheter där vi diskuterade romafrågan. Det kom då upp en idé att göra ett seminarium för myndigheter för att förmedla mer kunskap. Jag anmälde mig själv vid sittande bord. Jag ska vara här och lyssna och lära.

Efter ministerns välkomnande gjorde moderatorn Anna Lena Lodenius en genomgång av de enkätfrågor som deltagarna fyllde i före seminariet. Svaren visar vilka förväntningar som deltagarna har på seminariet.

– Ett ord som alla har nämnt är kunskap. Nästan alla känner en oerhörd brist på kunskap i denna fråga, något som är mycket ovanligt i vårt informationssamhälle. En annan önskan är att seminariet ska leda till handling, att vi ska dela tankar och idéer om hur man kan använda ny kunskap för förändring. Många har också nämnt att denna förändring måste genom att myndigheterna ske i samarbetar.

– Jag är född på 50-talet, liksom en romsk kvinna som kommer att delta på det här seminariet. Hennes familj skulle sett ut som min, hon skulle också haft två syskon. Men mamman tvingades att abortera bort ett barn vid sju månaders graviditet, ett barn som skulle blivit hennes lillebror. Det är oerhört att det fortfarande är på detta här sättet i Sverige.

Romer – en svensk minoritet

Inledande anförande av Maria Leissner, ordförande för Delegationen för romska frågor.

Maria Leissner berättade kort om delegationen för romska frågor. Beslutet att tillsätta delegationen togs av förra regeringen men effektuerades av sittande regering, så det finns bredast tänkbara politiska stöd. Delegationen har ett allmänt informationsuppdrag och ska lägga fram en utredning som ska vara klar 2009.

– Hela andemeningen är att förbättra för romer. Vi arbetar utifrån ett rättighetsperspektiv. Inte ens i de mest avancerade demokratierna i världen har romerna fått sina rättigheter tillgodosedda.

Före 60-talet fick inte ens romska barn gå i skolan i Sverige. Hur var det möjligt? Myndigheternas svar var enkelt, för att gå i skolan måste man vara mantalsskriven – och det var inte romerna.

– Jag har en fråga: När fick den första romen sitt röstkort? Jag har ännu inte fått frågan besvarad, men jag misstänker att det kan vara för mindre än ett halvt sekel sedan.

– Vi ligger hyfsat till i Sverige, men sommarens debatter i Italien, där premiärministern inte har tvekat att komma med rena antiziganistiska uttalande, är skrämmande. Diskrimineringen är ett gemensamt europeiskt problem. Romerna är ett slags lackmustest för att se hur de mänskliga rättigheterna respekteras i de olika EU-länderna.

Det är åtta år sen Sverige fick svenska nationella minoriteter, men vi har känslan av att man fortfarande inte har hittat rutiner för dessa minoriteter.

Akademiska sjukhuset skrev somras ut romer, rumänska medborgare som varit med om olycka. En flicka och hennes far skadades svårt. Flickan fick höften krossad, fadern bröt benet på tre ställen. Efter vård på akuten skrev de ut – Akademiska sjukhuset ansåg det inte längre vara deras ansvar. Men man tänkte inte på att de här människorna inte hade något hus, inga möjligheter till att tillfriskna under rimliga hygieniska förhållanden och kanske heller inte kunskap om hur såren skulle vårdas.

Nationella minoriteter – rättigheter och lagstiftning

Katri Linna, diskrimineringsombudsman

Romerna i Sverige är verkligen ingen ny företeelse, så på sitt sätt är det beklagligt att vi 2008 måste hålla en utbildning för svenska myndigheter om romer.

Maria har pratat om närmaste 100 åren, men vi kan gå tillbaka ett halvt millennium. Tyvärr är denna tid inte präglad av samspel mellan romer och myndigheter, utan snarare av utanförskap. Ofta har vi fått höra om romernas ovilja att inordna sig i samhället och deras kulturella särdrag. Men sällan hör man att utanförskapet skulle vara en följd av flera hundra års diskriminering och förföljelse.

Idag har direkt diskriminerande lagar avskaffats, men lagarna har lämnat spår. De har lett till en öppet negativ syn på romer bland majoritetssvenskar. De har lämnat romer i ett underläge, som ytterligare förstärkt den negativa bilden av romer.

Romsk historia har en dagsaktuell spegelbild. Vi bör inte bara ta till oss det som skett i Italien i sommar. Även det som skett i Sverige har sin bakgrund i en svensk historia.

Den diskriminering som romer utsätts för när de handlar, när de tankar bilen, när de försöker få bostad – allt har sin bakgrund i historien i Sverige.

Mycket ligger i det rasbiologiska tänkandet. 1922 var Sverige det första landet i världen att inrätta ett rasbiologiskt institut. Det var inte något som kom och snabbt gick över – ända till mitten av 60-talet kan man i sjukhusjournaler hitta att romsk tillhörighet anses som ett skäl till tvångssterilisering.

Sverige var också delaktigt i förföljelserna av romer under andra världskriget. Romer hade inreseförbud till Sverige, något som hävdades först på 50-talet. Det innebar att romer inte kunde söka en fristad i Sverige.

På senare år har det skett en positiv utveckling av lagstiftningen som rör diskriminering. En norm håller på att skapas. Varje domstolsutslag är inte bara en upprättelse för den romska individen, utan befäster också principen att hela samhället ställer upp på icke-diskriminering.

Romerna har anledning att vara misstänksamma mot samhällets institutioner. Samhällets syn är fortfarande fast i att man ska akta sig för zigenare. Hur många i det här rummet har inte fått lära sig av sina föräldrar att akta sig för zigenare? När till och med våra närmaste varnar sina barn – då sätter det djupa spår.

Förbudet för romer att gå i skolan, som alltså levde kvar till 60-talet, har också satt spår. Om man inte får gå i skolan kan man inte ha en utbildningsnivå som gör att man är attraktiv på arbetsmarknaden. Det är en segregation som befästs från generation till generation, som också påverkat barnen, även om de nu tillåts att gå i skolan.

DO fick i början av 2000-talet ett uppdrag – att ge fler romer upprättelse när de blivit diskriminerade. Vid den tiden kom det inte in mer än i snitt tre anmälningar till DO från romer per år. Det var först när DO började arbeta tillsammans med romer som det blev en förändring. Samarbetet skapade ett förtroende och därigenom större möjligheter för romerna att utnyttja sina rättigheter.

Vi har nu runt 30 anmälningar varje år. Många leder till en positiv utgång, vilket sprider sig bland romer – det verkligen är värt att gå till DO, det leder till resultat.

De anmälningar som kommer till DO är vardagliga situationer, som inte så ofta berör myndigheter. Men myndigheterna har ändå en nyckelroll för att komma åt diskrimineringen. I till exempel skolan handlar det om att romer ska få utveckla sin kultur – men också att det är en resurssvag grupp.

Idag är romer den enda gruppen där det finns en tydlig överrepresentation av anmälningar. Det gäller i synnerhet romska kvinnor.

Att nå hit har krävt en strategi och ett väldigt handfast arbete. Grunden har varit en ständig dialog med romer. För en framgångsrik strategi krävs också insatser, resurser och långsiktighet. Dialogen med de romska organisationerna är central, liksom ett strukturerat arbete.

Det var uppsökande verksamhet. Det handlade om att först identifiera företrädarna för de romska grupperna och sedan föra en dialog om lagstiftning och rättigheter.

– Vår förhoppning är nu att grupperna själva ska driva sina frågor. Vi hoppas också att fler utanför ombudsmannen agerar och att fler frivilligorganisationer uppmärksammar diskriminering av romer.

Att upplysa och utbilda romer om deras rättigheter är centralt.

– Romer har ju inga ABF där de kan få kurser. Här måste man också få igång en process.

Om romer söker bidrag så är ansökningarna ofta av sådan kvalitet att de inte får bidrag. Man kan tänka: synd att de inte kan. Men man kan också tänka: vad kan jag göra med min myndighet, så att bidragsansökningarna blir bättre.

– Jag hoppas att ni inte ert arbete ser en helhetssituation. En strategi kräver en helhetssyn, men det är trots det kontakten med den enskilde romen som är avgörande. Det räcker inte att ministern är medveten om problemet. Det är i kontakten med den enskilde handläggaren som något positivt kan ske, det är där alla goda intentioner förverkligas – eller inte.

– Ta gärna den hjälp som finns runtomkring – hos DO, Delegationen för romska frågor, Forum för levande Historia osv. Det krävs ganska mycket stöd för att hitta en bra form för samarbete

För varje myndighet finns oändligt många frågor, men det finns en gemensam bild som är giltig för alla: Samhället har varit delaktig i den bild av romer som finns idag. Att man inte lyssnat på romer. Det gäller att skapa dialog och skapa de strukturer som behövs, menar Katri Linna.

– Jag tror också att man ska söka kontakt lokalt med de romska föreningarna. Det är där misstroendet finns, menar Baki Hasan från Språkrådet.

– Kommunen är ju ofta de som förverkligar det som myndigheterna beslutar. Självklart är det en viktig fråga att få kommunerna att agera åt rätt håll.

Men det räcker inte att bara vända sig till de högsta cheferna, det måste finnas delaktighet på alla nivåer, annars är det omöjligt att få alla i kommunerna att agera åt rätt håll.

Det går inte att fixa problemet med enkla lösningar, det krävs många lösningar som kräver resurser och tid. Om man tror att man ska fixa frågan med enbart en romahandläggare är man helt fel ute.

Det är som bekant inte så att romerna är ensamma om att bli diskriminerade av myndigheter. Det gäller alla nationella minoriteter. Problembilden är mycket liknande, om vi jämför de olika nationella minoriteterna.

När det går är det bättre att samla flera gruppers problem och arbeta utifrån rättighetsperspektivet. Men samtidigt går det inte att bortse att det finns ett starkt socioekonomiskt underläge när det gäller romer. Det måste man arbeta med specifikt. Det behövs framför allt en uttalat stark vilja hos myndigheten att närma sig gruppen –mer än hos någon annan grupp – för att överbrygga den enorma klyfta som finns mellan samhället och romer.

1965 kunde man fortfarande tvångssterilisera en kvinna som hörde till en ”tattarsläkt”. Det är befängt att tro att bilden är så förändrad mindre än 50 år senare. När vi hör socialvårdens företrädare tala så upplevs det romska nästan alltid som något negativt. Man söker till exempel inte stöd hos den egna familjen för en ungdom på glid, eftersom familjen oftast definieras som själva problemet. Resultatet blir istället ett avståndstagande.

Heidi Pikkarainen, utredare på Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, berättade mer om DO:s arbete för att hindra diskriminering av romer:

Trots att anmälningarna ökat från 3 till 30, är det uppenbart att i synnerhet många romska kvinnor har förlikat sig med majoritetssamhällets uppfattning om dem. Skulle kvinnorna anmäla alla de tillfällen de kände sig diskriminerade skulle vi få inrätta en särskild myndighet bara för detta.

Barn blir kallade zigenarungar. Eller ännu värre: Ofta när ett barn begär modersmålsundervisning i romska blir barnet särbehandlat av lärarna, bara för att de nu ser barnet som en zigenare.

Att skapa förtroende för DO bland romer har följaktligen inte varit en lätt resa för DO. Och vi är inte på långa vägar i hamn: romer har fortfarande mycket lågt förtroende för myndigheter. I kontakter med romer måste man vara medveten om det.

För att leva upp till de konventioner Sverige skrivit under så krävs delaktighet av romer. För detta krävs att myndigheterna upprättar en

dialog. Och ännu viktigare: denna dialog måste få betydelse. Nu är det ofta så att romer kallats till möten med myndigheter, men resultatet av dialogen avspeglas inte i myndighetens arbete – vilket leder till än sämre förtroende bland romerna för myndigheterna.

De två områden som upplevs som särskilt problematiska av romer är bostad och utbildning.

Utbildning är något som är präglad av den historiska diskrimineringen av romer. Det här kommer man inte åt genom anmälningar, det krävs andra strukturer. Detsamma gäller bostadsfrågan.

Christina Johnsson, Raul Wallenbergsinstitutet, jur. dr. och expert på minoritetsrättigheter

Europarådets ramkonvention för nationella minoriteter är huvudinstrumentet för att försvara romernas rättigheter. Konventionen antogs av riksdagen år 2000, vilket innebär att den är rättsligt bindande för Sverige. Den innebar att man erkände fem nationella minoriteter, däribland de svenska romerna.

En svårighet är att det saknas en tydlig definition av vad en nationell minoritet egentligen är – det saknas definition i konventionen. Läser man texten så hittar man hänvisning till religion, språk, traditioner och kulturell tillhörighet som skiljer sig från majoriteten. Vidare gäller att gruppen har en uttalad samhörighet och har långvariga historiska band med Sverige. De invandrare som kommit till Sverige efter 1900-talets början kan därmed inte klassas som nationella minoriteter – i varje fall inte i dagsläget.

En av grundpelarna i konventionen är att varje människa själv har rätt att välja identitet utan att det leder till nackdelar – alla människor ska behandlas lika oavsett ursprung. Man ska behandlas lika inför lagen och inte diskrimineras.

Statens uppgift är enligt konventionen att vidta åtgärder för att främja full och effektiv jämlikhet för de nationella minoriteterna och majoritetsbefolkningen.

– Det är alltså inte diskriminerande att vidta åtgärder som gynnar jämlikhet med minoriteten.

Staten ska också främja villkoren så att minoriteternas kultur kan utvecklas och så att gruppen kan bevara de väsentliga delarna av sin identitet: religion, språk, traditioner och kultur.

Staten ska arbeta för att integrera gruppen, men samtidigt skydda mot assimilering. I detta ingår också att alla former av hatbrott ska motverkas.

Personer som tillhör minoriteten har rätt att utan hinder använda minoritetsspråket, både muntligt och skriftligt. De har också rätt att få tala sitt språk i relation till myndigheterna.

Staten ska utbilda lärare och erbjuda undervisningsmaterial på minoritetsspråket. Personer har också rätt att etablera och sköta egna privata utbildningsinstitut för det här ändamålet.

Staten ska skapa förutsättningar för effektivt deltagande i samhället: kulturellt, socialt och ekonomiskt. Det gäller alla offentliga angelägenheter och i synnerhet de frågor som berör minoriteten.

Andra rättslig bindande minoritetsrättigheter är:

- Artikel 2 i FN:s konvention om civila och politiska rättigheter.
- FN:s deklaration om minoriteters rättigheter.
- Artikel 14 i Europakonventionen.
- Europarådets stadga för historiska minoritetsspråk.

Vad finns det för sanktionsmöjligheter, om EU-länderna inte följer konventionen?

Sverige måste skriva rapporter var femte år där man talar om vad man gjort på varje punkt. Eftersom konventionen är rättsligt bindande måste Sverige efterleva den.

Lennart Ståhle, kanslichef på Högskoleverket

Jag har varit med flera gånger när Europarådet kommit hit och granskat. Jag tycker det ligger ett stort ansvar på regeringen att ge instruktioner för hur konventionen ska efterlevas av myndigheterna. Högskoleverket ska till exempel se till att det finns utbildning på de här språken, men idag finns det bara på ett språk, nämligen meänkieli.

Hur blir en enskild individ definierad som minoritet? Vem får vara med och inte, undrar Nyamko Sabuni.

Konventionen säger att det är självidentifikation som gäller. Individen bestämmer själv om man vill bli definierad som nationell minoritet eller inte.

– För samer gäller att man ska prata samiska i hemmet och de vuxna ska vara registrerade i röstlängden för att kunna rösta i sametinget. Vad gäller de andra minoriteterna så saknas sådana regler, svarar Christina Johnsson.

Maria Leissner

– Också romer definierar sig olika. Det finns resande romer men också resande som inte definierar sig som en romsk grupp. Därför är självidentifikation det enda rimliga sättet att göra den här bedömningen. Att staten har så långtgående definitioner vad gäller samerna tycker jag personligen känns tveksamt.

Definitionen av vem som tillhör en minoritet är komplex. Det finns exempelvis en lag i Kanada som säger att kvinnor som gift sig med icke-indianska män inte längre kan definieras som indian. Det är något de indianska företrädarna och staten är överens om. Anledningen är att om kvinnor kommer in i reservatet med icke-indianska män som därigenom blir delägare, då försvinner den indianska identiteten. Inte så svårt som grupp, men kan vara svårt på individnivå. Men en indiansk kvinna, som gift sig med en vit man, gick till domstol och vann i ett uppmärksammat rättsfall.

– Självidentifikation är det som man rör sig mot internationellt, men det kvarstår svårigheter, säger Christina Johnsson.

Soraya Post, ledamot i Delegationen för romska frågor

Soraya har själv fått erfara den institutionaliserad rasism som funnits – och som fortfarande finns – i Sverige.

– Det var min tredje bror som blev tvångsaborterad när min mor var i sjunde månaden, eftersom myndigheterna tyckte att det räckte med att min mor fött två barn. För att få behålla mig och min bror var hon tvungen att sterilisera sig då. Hon var ung då, tänkte inte på allt lidande, som det skulle leda till. Hon tänkte inte på att min pappa förstås ville ha många barn – det är inte en myt att romer vill ha stora familjer, familjen är det vi har, som vi kan lita på.

– Inom delegationen är vår huvudsakliga uppgift att förbättra förhållandet för romer. Men som kvinnoaktivist och som svensk vill jag se det i ett större perspektiv – det viktigaste är att som människa arbeta för att vi alla ska få ett bättre samhälle, för att vi ska ha ett gemensamt, friskt samhälle.

Romerna har funnits i Sveriges sen 1500-talet. Under hela denna tid har det också funnits lagar och förordningar för att motverka romers existens i Sverige.

– Många majoritetssvenskar har en negativ bild av romer, det vet vi. Men det finns också en flummig, romantiserad bild av romer. Men låt mig bara säga att det finns inget romantiskt med att bo i en kall husvagn – jag bodde själv i en husvagn på vintern med mina med barn.

– Romer är bra för de har underbar musik och kläder Men när romer själva kommer i de kläderna då är det inget vackert, då är det tjuveri på gång.

– Jag vill också understryka att det här inte handlar om att tycka synd om romer för att de har lidit. Det handlar om att staten antagit de här konventionerna, så det är ert ansvar att se till att det som står där verkställs. Det handlar inte att man ska göra något fint för en grupp som frusit och bott i tält i 500 år.

Många säger att det saknas kunskap om romer. Men vad gör man om man inte har kunskap? Man ordnar utbildningar och det är det er skyldighet att göra.

– I och med konventionen fick vi ett erkännande som minoritet. Det gjorde att man känner sig starkare, man har fått ett erkännande, att man går från en andraklassens existens till att få ett fullt människovärde.

– När jag gick i skolan accepterade att jag var en andra klassens människa. Jag fick aldrig gå hem till någon, fick aldrig ta med nån hem. Mamma fick aldrig komma till en skolavslutning. Jag kände mig tvingad att bli Lucia, för det gällde att vara en riktig svensk. Nu är livet istället en idelig kamp att hävda mig som den jag är. Och i detta har jag har så mycket att dela med mig . Erfarenheter, kunskap och kärlek.

– Det talas mycket om dialog. Och vi vill ha en dialog. Men det är faktiskt ni som har kränkt. Därför att det ni som måste starta den dialogen.

– När jag talar om kränkningar, så är det inte tomma ord. Jag tänker till exempel på alla de män som vid 16-17 års ålder blev tvungna att sterilisera sig – bara för att få rätt att komma tillbaka till sin egen familj!

– Men det har hänt bra saker också. Vi har en romsk folkhögskola, vi har Forum för levande historia. Skolverket arbetar aktivt.

– Men allt är inte bra. När jag hör Berlusconi hetsa folk mot oss romer, då skäms jag över att vara svensk när vi har en utrikesminister som inte yttrar sig i frågan. När man, som på 30-talet, tror att man kan tysta rasistiska krafter genom att tuga – då är man illa ute.

Miranda Voulasranta, vice ordförande för the European Roma and Travellers Forum.

Miranda började sitt anförande med att tala om EU-konventionen om nationella minoriteter.

– Även om det är den bästa konventionstexten om minoriteter som vi har, så är det ett slag ”coffee table-book”. De länder som ratificerat texten har haft rätten att bestämma hur detta ska göras. Därför finns det många olika tolkningar. I Sverige finns till exempel en skillnad mellan hur texten tolkats för romer och samer. Romer har inte lika många starka representanter i samhället och därför fick texten en svagare tolkning för oss. Ni måste alltså göra en starkare ratificering av texten också för romer.

Miranda berättade också om sin egen barndom.

– Jag var sju år och vi bodde i ett läger utanför Uppsala. Min mor åkte till sjukhuset för att föda mitt femte syskon. Hon födde en dotter, men de tog barnet ifrån mamma. Till min far sa de att mamma måste steriliseras.

– Min mor flydde från sjukhuset och lyckades på så sätt klara sig från att bli tvångssteriliserad. Sen började sökandet efter min lillasyster, som hade placerats i ett fosterhem. I sex månader sökte vi – till slut fann vi henne i Finland och familjen kunde återförenas.

När detta hände fanns inga konventioner för att försvara våra rättigheter. Idag finns många konventioner, men de tillämpas inte på ett bra sätt. Och vi frågar oss hela tiden varför.

Problemet är att det inte finns klara direktiv från central nivå hur bestämmelserna ska tillämpas – det saknas instruktioner från regeringen, från kommunförbundet och från centrala myndigheter. De måste instruera, de måste veta vad som ska göras – vad som är diskriminering och vad som är särbehandling.

Vi kan tydligt se att romer lever under ett tredjevärlden-fenomen – medborgarskapet värderas inte. Så jag blev mycket glad när Soraya så klart deklarerade att hon är en svensk medborgare! För fortfarande efter 500 år så anses inte romer vara medborgare i något land.

Vi kan ändra lagarna – och har gjort det – men i praktiken blir det inte så många förändringar. Därför måste det till klara direktiv, förändringar i administrationen, rekrytering av utbildade romer. Och det behövs pengar ur statsbudgeten för att genomföra detta!

Och vi måste investera i utbildning: utbildning, utbildning, utbildning på alla nivåer. Det räcker inte med att lära romska barn deras modersmål. Men för den svenska majoriteten krävs att alla utbildningsstrukturer tar sitt ansvar och bygger in kunskap om romer och diskriminering: i lärarutbildningar, i utbildning av poliser, domare, advokater – alla yrkesgrupper som ansvarar för människors väl i sitt dagliga arbete.

Romernas historia i Sverige

Maria Leissner

Delegationen för romska frågor har gett ut ett kort faktamaterial om romsk kultur, historia och situation i Sverige och i Europa idag. För att ladda ner eller beställa materialet, gå till www.romadelegationen.se/xxxxxx

Det finns runt 50 000 romer i Sverige – en mycket vag uppgift som baserar sig på de romska organisationernas egna uppgifter. Kanske finns ett 20-tal olika romska dialekter och språk som talas i Sverige. De flesta andra länder har en mer homogen grupp av romer.

Den första invandringsvågen av svenska romer kom från Moldavien. Andra kom via Ryssland under 1800-talet, de var ganska få, kanske bara några hundra.

Under 50 år var det invandringsförbud för romer, fram till 1954. Det betydde att de romer som lämnade landet inte hade rätt att återvända, trots att de var svenska medborgare.

Resandegruppen vet man väldigt lite om. Ibland anser de att de hänger ihop med romer, vissa kallar sig resande romer, andra bara resande och en del benämner sig sinti. Många resande talar sitt språk, romani, som till större delen består av romska, men grammatik och uttal låter väldigt svenskt. Resandegruppen skiljer sig också därför att det är ett större socialt stigma att vara resande – många som inte vill identifiera sig som romer.

– Jag tror att den här gruppens identitet är på väg att försvinna – det kanske egentligen är så många som 200 000 som har resandebakgrund, säger Maria Leissner.

Det finns ingen klar statistik, eftersom det är förbjudet i Sverige med statistik byggd på etisk grund. Enligt CERD-rapporten är 90 % av alla vuxna romer arbetslösa. (CERD-rapporten överlämnas vart fjärde år av den svenska regeringen till FN:s rasdiskrimineringskommitté, CERD. Rapporten beskriver vilka huvudsakliga åtgärder som har vidtagits mot etnisk diskriminering och rasism i Sverige.

– Jag tror att vi i vår mentala bild inte kan förstå att det inte finns föräldrar som inte kan hjälpa sina barn att läsa och skriva. Men eftersom dessa föräldrar blev utestängda från skolan är många analfabeter. Många har inte kunskap eller vana vid att exempelvis deklarerar. Man skjutsas ut i en slags grå zon, där det är svårare att få ett lönearbete, vilket i sin tur leder till att det är oerhört få romer som är representerade i samhället.

– Romerna är exkluderade. Jag ska erkänna att jag inte kände en enda rom när jag började det här jobbet – fast jag känner människor från hela jordklotet.

Svenska majoritetssamhällets har på ett medvetet stött ut romer. Det yttrar sig nu i drogproblematik och bristande framtidstro bland vissa romska ungdomar.

Hur kan romernas minoritetsstatus omsättas i praktisk handling i de nationella myndigheternas verksamhet?

Lena Hammarberg, undervisningsråd, Skolverket

– Vi instämmer livligt om behovet av utbildningsinsatser. Vi gjorde en utredning 1998. Den gjordes om i år och slutsatserna var precis desamma: det behövs stora insatser.

Både kommuner och staten måste vara delaktiga i de insatserna. Det är exempelvis väldigt få romska barn som går på förskola – där så mycket av grunden till skolgången läggs. Vi måste alltså knyta sådana kontakter med romer så att de kommer till förskolan. I Finland har man lyckats i ett område och fått upp förskoleverksamheten till 90 %.

Systemet med lärarassistenter har varit effektivt, det har fungerat som brygga mellan skola och hemmet. Tyvärr är lärarassistenter som regel anställda på tillfälliga medel. När det blir mindre pengar för skolan, är lärarassistenter en sak som dras ned. De flesta romska barn går på skolor med många nationaliteter, så ”konkurrensen” är hård.

Lärarassistenterna är den typ av personliga brobyggare som behövs för att reparera den skadade tilltron hos romerna till samhället. Det är A och O att sådana brobyggare finns.

Skolan är en rättighet, men också en plikt. Skolorna får inte se mellan fingrarna med att till exempel romska flickor slutar i förtid skolan. Det gäller att ha bättre koll på statistik över frånvaron och agera i tid. Nu är det ofta så att man ringer fem över tolv, när det redan är försent. Det blir mer som en plikthandling än en handling som syftar till att ge effekt.

Romska barn läser sitt modersmål mindre än andra barn. Väldigt många romer ger sig inte tillkänna. Bara 1 300 barn i skolan har uppgett att de vill läsa romska, och av dessa är det bara en fjärdel som verkligen får undervisning i sitt eget språk. Om vi antar att det finns 50 000 romer i Sverige förstår ni att det finns ett stort mörkertal

Många av de här frågorna ligger på kommunerna, det statliga mandatet är beskuret. Vi har inte permanenta specialdestinerade statliga bidrag. Statliga bidrag betalas bara under en viss period, vilket gör att generella statliga bidrag till romer blir svårt. Kommunerna måste känna sitt ansvar i denna fråga.

Vi ska jobba med generella insatser. Det behövs mer kompetensutveckling i form av undervisning om romer för personal på skolan. Man måste lära sig att de nationella minoriteterna har särskilda rättigheter. Att rättvisa inte är "lika till alla" utan att "ge lika möjligheter till alla".

Vi har tagit fram rätt mycket läromedel . På skolverkets temaplats för finns material på romani.

Eskil Frank

överintendent, Forum för levande historia

Forum för levande historia är en statlig myndighet, men vårt uppdrag i förhållande till romska gruppen är att skapa kunskap om en folkgrupp som har drabbats av folkmord. Vårt intressefokus är i första hand att etablera kunskap om det folkmord som begåtts mot romer i första hand under Förintelsen. Så om det är någon grupp vi ska jämföra med i det här sammanhanget så är det med judar – därför att både romer och judar har utsatts för folkmord.

Men det finns en viktig skillnad mellan dessa två grupper. Judarna fick omedelbar upprättelse efter andra världskrigets slut. Men för den romska gruppen hände ingenting. Folkmordet på romer erkändes inte förrän i mitten av 80-talet.

Vad är det för mekanismer och drivkrafter som gör ett folkmord möjligt? Hur kunde man göra så man gjorde? Och ännu värre, vad finns det för drivkrafter som gör att det fortsätter?

I grund och botten är det ett "domifiering". Det finns ett "vi" och ett "dom". När "dom" är definierade, går det att skjuta bort dom, demonisera dom, förfölja dom och till slut begå ett folkmord.

Hela frågan grundar sig i rasbiologin, där vi i Sverige var världsmästare under 20-talet. I Uppsala startades världens första institut för rasbiologi. Vi levererade denna rasideologi till Nazityskland. Det är en mycket mörk tid i svensk historia, som fått effekter under lång tid – bland annat i form av föreställningar om att den romska gruppen inte skulle ha rätt att fortplanta sig. Därför måste vi nu bejaka inkludering, bejaka människors lika värde.

Forum för levande historias arbete om romer, har gjort en mängd material som är tillgängligt på hemsidan (Se www.levandehistoria.se)

Forum för levande historia har just gjort en enkät bland svenska lärare, där man bland annat förhört sig om lärarnas kunskaper om romer. Det visade sig att 40 % av lärarna aldrig tagit upp romernas situation.

Undersökningen visade också att det finns ett stort intresse, man vågar inte undervisa. Det behövs massor av kunskap om romer, så att lärarna får kunskap att undervisa om romer för att bemöta rasistiska krafter.

”För romer och med romer”, så ska vi arbeta. Vad gäller att arbeta med romer, så kunde vi ha gjort mer. Romska organisationer kunde ha haft större delaktighet i processen. Vi har för ofta förlitat oss på relationer till enskilda romer.

Det är inte alltid så lätt att vända sig till gruppen romer, för det finns så många olika grupper. Vi har fått kritik – varför vänder ni er till dem och inte till oss? Men för oss är den centrala frågan: Hur ska vi skapa större delaktighet tillsammans?

Vi har ett förslag: att vi tillsammans skulle hitta aktörer som är beredda att skapa aktiviteter på det lokala planet. För det är därute det sker, på de lokala konferenserna, i kommunerna. Det är där vi måste få möten till stånd.

Lennart Ståle, kanslichef på högskoleverket, vill få en förändring till stånd av lärarutbildningen. Idag finns ingen obligatorisk undervisning i lärarutbildningarna som tar upp minoriteters situation och rättigheter.

Vad gäller utbildning och forskning om etniska minoriteter, då ligger ett stort ansvar på regeringen. Man borde avsätta en specialsumma för forskning kring detta och skriva in att kunskap om de nationella minoriteterna ska ingå i examensbeskrivningen i lärarutbildningar.

– Jag väntar att utbildningsdepartementet ska driva det här och hoppas att högskoleverket får göra en uppföljning för att se vad detta leder till för resultat.

Soraya Post

Det finns i läroplanen att man ska lära sig om nationella minoriteter. Vad gäller läromedel är det en fri marknad. Vi har tittat på hur mycket som skrivs om nationella minoriteter i läromaterial, och det var dyster läsning – där behövs det verkligen att vi gör mer.

Lena Hammargren

Skolverket skriver inte böcker för barn, däremot kan vi framhålla behovet. Vi försöker framhålla att skolorna är skyldiga att göra det här.

Nyamko Sabuni

Idag fungerar det nog så att man myndigheterna väntar på regleringsbrev, men vi försöker att ge myndigheterna frihet att agera inom sina ramar. Vi försöker se till att regleringsbrev inte är för detaljerade.

Samtidigt är min erfarenhet att läroboksförlagen vill ha medverkan av minoriteter. Afrosvenskar har fått bidrag av Sida för att kolla hur afrikaner och Afrika framställs i läromedel. Vi fick bidrag för att kolla igenom läromedel och vara med och utveckla nya läromedel.

Lennart Ståle

Ändå bra med pekpinna när det är problem som är svåra att tackla. Ta till exempel utbildning i romani och om romsk kultur. Regeringen kan ge uppdrag åt ett lärosäte som får i uppdrag att ta fram ett här, och som också får finansiering för detta, för annars kommer det inte att hända.

Per Thullberg, generaldirektör, Skolverket

Jag har varit generaldirektör för skolverket i fjorton år. Självklart är det så att myndigheterna har stora möjligheter att ta egna initiativ och självklart känner man lojalitet med konventionerna som regeringen undertecknat. Det är inte det som är det problematiska. Svårigheten är att det krävs extraordinära insatser, som fordrar medverkan av många myndigheter och som sker på regeringens initiativ – ett initiativ som ju regeringen tagit genom att tillsätta Delegationen för romska frågor.

Skolverket har inga maktmedel i förhållande till kommunerna och har begränsade möjligheter att nå ut i verkligheten i den mån som borde göras.

Vi har ingen etnisk registrering. Utlandsfödda barn är registrerade, där vet vi hur det går, och där är Sverige väldigt framgångsrika. Men i den statistiken ser vi aldrig om det är romer eller inte.

Det finns en hel del som talar för att man måste ha övergripande ansvar för att man ska nå resultat. Studiemedel är en viktig del – det sköts av en annan myndighet än Skolverket. Vad gäller lärarutbildning så "ägs" det av en annan myndighet.

Situationen för romska barn i svenska skolor är fullständigt oacceptabel utifrån svensk lagstiftning och utifrån ett rättighetsperspektiv. Det är oacceptabelt att vi inte har kommit längre!

Jag är beredd att driva den här frågan, men jag kan inte göra det om det inte finns i mitt regleringsbrev och jag inte kan förankra det hos ministern. Det måste hela tiden till en dialog med den politiska uppdragsgivaren. Regeringen måste uttrycka att ”det här vill vi genomföra”.

Jag vill att Skolverket får ett tydligt uppdrag och att regeringen ställer de erforderliga medlen till förfogande. Men svårt att tänka sig att man kommer vidare i den här typen av frågor om regeringen inte har styrfart – men det har vi ju nu i och med den här delegationen.

Nyamko Sabuni uppmanade myndigheterna att ta ansvar för att romernas rättigheter tillgodoses och ge specifika beskrivningar till regeringskansliet på vilket sätt romerna behöver extra resurser.

– Ansvaret vilar i detta fall på myndigheterna.

Maria Leissner

På Linköpings universitet finns undervisning i romani, men den kommer att läggas ner om det inte blir anmälningar. Så här blir frågan: Är det i detta fall fel att ha en enbart efterfrågestyrd utbildning? Behövs det andra styrmedel?

Åsa Börjesson, enhetschef, Socialstyrelsen

Vi tar fram handbok för kommunerna om mänskliga rättigheter där vi lyfter fram romerna som exempel.

Vi har också i vår generella verksamhet utvecklat speciella system att för att undvika godtycklighet i det enskilda fallet. Det gäller till exempel omhändertagande av barn, hälsoläge och skolgång. Detta är också ett sätt att undvika diskriminering

Historia, kultur och identitet

Adrian Marsh, Dr. i Roma Studies

Adrian Marsh började med att peka på komplexiteten i att definiera romer/resande/zigenare.

För att bli erkänt som folk måste det finnas en definition. Och definitioner vad gäller etnicitet är komplexa.

Ska vi använda ordet romer? Zigenare (gypsies)? Resande? De här debatterna måste fortsätta. En viktig anledning till att det finns så mycket antagonism kring begreppet "gypsy" är att det är ett prerogativ, som kopplas till tjuveri, att vara oren.

I Storbritannien har vi istället tagit till oss benämningen "gypsy" sedan 1968 och definierar ordet lika som rom.

Det finns också historiska argument varför "gypsy" har en viss legitimitet. Rom, dom, lom är alla olika grupper med olika historiska bakgrund, en splittring av det zigeniska begreppet som går långt tillbaka i tiden.

Adrian Marsh gav en mängd exempel på komplexiteten i den romska historien, vilka alla visar hur svårt det är att ge en entydig definition av begreppet "romer".

Frågan är om roma-identiteten innefattar lom och dom och andra grupper? Zigenarbefolkningen i Turkiet är 4,5 miljoner – den största zigenargruppen i världen. Men frågan är om de passar in i den romska identitet som nu håller på att skapas? Vi måste tänka om, menar Adrian Marsh.

Adrian Marsh menar att denna komplexa historia stulits från zigenarna. Istället har bilden av en exotisk, grupp skapats, en grupp som beskrivs ha ett mystiskt förflutet. Adrian Marsh och andra forskare har därför under efterkrigstiden inlett ett gigantiskt projekt för att återskapa den verkliga historien, den historia som berövats romerna.

Vad som ingår i den akademiska framställningen är mycket viktigt. I synnerhet som romerna idag knappt existerar i läromedlen annat som en exotisk grupp.

Behovet att skapa en enhetlig definition har aldrig drivits av romerna själva. Det har istället varit krav från nationalstaterna, från byråkrater som haft behov av enhetliga och enkla definitioner.

Resande folks historia är ett hot mot de bofasta folken. En del av vår överlevnadsstrategi har varit att resa, att förändra sig, att gömma sig, att fly. Det går stick i stäv med byråkratiska kriterier, som säger att man måste bli likadan som normerna.

I Sverige är det tydligt – att vara svensk är inte längre vad det brukade vara, det finns inte längre någon monolitisk identitet. Storbritannien hade ett imperium som de sedan själva importerade – och då var det inte så framgångsrikt att tala om en brittisk identitet utifrån enkla kriterier.

Men nu befinner sig nationalstaterna i upplösning och att enbart definiera sig utifrån en viss nationalitet blir mindre intressant. Den här typen av

definitioner håller på att falla sönder. Det innebär att mångfalden, det som historiskt sett varit zigenarnas naturliga identitet, istället blir gällande för hela samhället.

Mångfalden är vad som håller oss zigenare tillsammans. Det är kategoriseringen av denna mångfald som splittrar oss.

Isis Nyampane från Folkhälsoinstitutet menar att om man delar upp romerna i allt för många olika grupper och identiteter så blir det ett hinder för svenska myndigheter att ta tag i frågan?

Adrian Marsh menar att detta förvisso kan vara sant. Byråkratiska kriterier måste vara enkla, själva inrättandet av sådana kriterier strider mot den mångfald som präglar romerna. Dessa kriterier gör också att det skapas en konkurrens om tillgängliga resurser mellan olika grupper. Om Turkiet blir medlem i EU, har då också de turkiska zigenarna rätt till stöd?

Vi måste istället acceptera mångfalden – detta är vår historia. Idén om en nation är inte zigenarnas idé – snarare är det en modernistisk idé, grundad i nationalromantiken. Denna tävling mellan olika zigeniska grupper fanns inte tidigare. Snarare är det ett exempel på just den typen av tänkande som förde oss till gaskamrarna! Och trots det så vill vi själva utropa oss till en nation utan land. Varför?

För de som vill veta mer rekommenderas vidare läsning:

”Research & the Many Representations of Romani Identity”

www.errc.org/cikk.php?cikk=2900

”The Origins of the Gypsy People: Identity and Influence in Romani History”

www.domresearchcenter.com/journal/19/index.html

Domino Kay, utredningssekreterare, Delegationen för Romska frågor

Visst finns det en risk att de nationella regeringarna kan gömma sig bakom argumentet att ”det finns så många grupper och så många problem att vi inget kan göra”. Men det är samtidigt ett faktum att det är de europeiska nationerna som skapat detta problem.

Att vara rom i Sverige idag

Soraya Post

Vad ska man kalla sig? Om vi kallar oss zigenare eller tattare blir vi trakasserade, diskriminerade. Jag har studerat dokument ändå bak till 1600-talet, just för att sett hur vårt folk benämnt sig själva. Professionell resande är en term som vi tog, därför att det var detta vi var – det var ett sätt att identifiera oss och samtidigt ett försöka att undvika förföljelse.

För mig personligen var det när jag slutade att skämmas för min härkomst som jag kunde stå rak. Men jag tycker inte att alla romer i samhället måste exponera sig och riskera att bli diskriminerade.

Mikael Stankov, elektroingenjör

Jag är utbildad ingenjör på KTH och jobbar idag på ett stort elektronikföretag. Miranda och Soraya har tagit upp egna erfarenheter, om sådant som händer för inte så länge sedan – jag vill berätta om mina erfarenheter

Adrian talade om olika identiteter. Det är sant för mig. Jag döptes till Michal, för när jag föddes i Polen 1975 så måste man ha ett kristet namn. Men mitt interna namn är Jono. Och eftersom vi alltid varit på flykt har vi alltid bytt efternamn.

På jobbet är jag Micke. I min roll som systemintegratör förväntas jag att vara på ett visst sätt, men min identitet är ju egentligen densamma.

Att gömma vår identitet är inget ovant för oss romer. Vi har gömt vår identitet för att det har varit taktiskt. Vi har lärt oss i tusen år att ”säg inget till myndigheterna för då blir det problem”. Vi har uppfattats som ett mystiskt folk – kanske beror det på att vi hållit oss undan från de samhällen där vi bott?

När jag söker jobb säger jag att jag är halvryss och har indiskt ursprung sen långt tillbaka. Jag ljuger inte, men jag säger inte hela sanningen.

Det har varit mycket diskussioner om kriminalitet och romer. Det är alltid fokus på det negativa! Därför är kunskap så viktigt. Vi är en del av Sveriges historia, det handlar inte bara om att vi är en diskriminerad minoritet.

Jag tror det finns många fler som har utbildning som är romer, men som inte erkänner sin bakgrund. Men jag är medveten om att det är många som inte går vidare. Jag tror det är många som inte tror på att en utbildning leder till jobb, därför att det är vad historien har lärt oss. Men ger upp innan man ens har börjat.

Det är svårt att försöka vara en förebild för andra. Därför är det så oerhört viktigt att satsa på romer som vill ha en högre utbildning. När jag kom hit på 70-talet skulle vi lära sig svenska och lite om svenska samhället. Idag krävs det mer. Det måste finnas forskarutbildning för romer – och om romer.

Det är glädjande att det är så många myndigheter här. Men jag saknar våra potentiella arbetsgivare här på konferensen. Det är de som behöver lära sig, de som behöver utbildning. Så min fråga till er är: Hur ska vi ändra bilden av romer bland arbetsgivare och bland våra grannar?

Soraya Post

Förebilder är viktiga. Den svenskaste av alla svenskar, Kalle Jularbo var resande rom. Det är tyvärr inte många som vet.

På kvällen dag 1 sjöng och spelade Hans Caldaras och Roma Hot Music och berättade om romernas verklighet och historia.

Dag 2

En kort film om förföljelsen av romer i Italien visades. Den italienska regeringen diskriminerar och förföljer öppet romer. Berlusconi kallar dem ”ondskans armé”, romerna tvingas ge fingeravtryck – och de fascistiska krafterna klappar händerna.

Adrian Marsh kommenterade filmen.

Det här händer inte bara i Italien, utan även i nära grannländer som i Danmark. Också i Storbritannien har läger förstörts. Det finns till och med ett företag som specialiserat sig på att flytta zigenare och som säljer sina tjänster till staten. I Turkiet arresterades nyligen 28 kvinnor och deras läger brändes. Polisen tog kvinnorna till ett fångläger.

Soraya Post

Jag blir rädd när jag ser den här filmen – som ni ser så gråter jag. Det här kan hända i Sverige. I Sofia slänger man ut romerna från de centrala delarna, men där har man åtminstone skaffat reservbostäder. I Ungern har man skapat ett civilgarde som kastat molotovcocktails och bränt hus. En pojke blev mördad.

Jag känner igen tiden före andra världskriget. Och jag känner igen tystnaden. Italiens inrikesminister säger öppet man borde satsa på ett enda jätteläger i Östeuropa med 8 miljoner romer– ett läger som skulle rymma alla romer i Europa. Och ingen säger någonting. Tror alla människor att demokratin är automatisk? Vi måste värna om demokratin. Det här måste vi kämpa aktivt mot om vi tycker det är fel!

Maria Leissner

Romerna är vår tids judar på det sättet att diskriminering och hat är något som man inte känner någon skam för – inte ens bland vanliga anständiga människor. Så var det före andra världskriget om judar, men i och med andra världskriget så blev det ett slut på den öppna skamlösheten.

Romerna är den enda grupp där det inte finns en upprättad skamgräns. Vi kan inte ge upp förrän vi har kommit dit. Idag kan man i Sverige inte säga att ”jag gillar inte negrer, jag gillar inte judar. Men man kan säga att ”jag gillar inte romer”, utan att skämmas.

Baki Hasan, Språkrådet

Att folk inte känner någon skam beror på att det inte kommer några signaler från det politiska etablissemangen. Så länge det inte finns några starka reaktioner så kommer det här att fortsätta att utvecklas. Jag är orolig för många unga romer. Det finns en gräns för hur mycket man kan tåla. Man kommer att skapa romska terrorister. Man glömmer att det är mycket lätt.

Miranda Vuolasranta

Jag kunde inte hålla tårarna tillbaka när jag såg filmen. De gjorde mig skräckslagen. Jag har arbetat med romafrågan i åtta länder i Europa, jag har sett alla läger. Och jag har sett historien upprepa sig.

Högerkrafterna stärks och toleransen mot de etniska minoriteterna minskar. Vi håller på att glömma ordet solidaritet. Efter andra världskriget var meningen att vi skulle bygga ett nytt och bättre Europa. Men det vi ser nu är att vi går bakåt, mot intolerans och rasism.

Situationen i Europa, på Balkan – och i Sverige

Ingrid Schiöler, flyktinghandläggare Röda Korset

Effekten av det som händer i Europa kan man tydligt se om man jobbar med asylärenden. Det finns romer som varit utsatta för förföljelse under många år och som fått en fristad i Sverige. Men det gäller inte bara rumänska romer i Italien, utan också bosniska romer som flytt från kriget – många av dem sitter fortfarande fast i Italien.

Olika länder inom EU har olika mottagningssystem. Här i Sverige har vi haft en ganska hygglig asylhantering under många år. Men de senaste åren, sedan 2006, har det blivit mer och mer komplicerat att få asyl i Sverige.

Asylskäl kan vara utsatthet, förföljelse, att barnen inte kan gå i skolan, att någon bränt upp ens hus, att man inte kan få ett jobb. De skälen ska vara fullt tillräckliga för att få asyl, men det tycks inte räcka i praktiken även om vi förvisso också erkänt en hel del romer som konventionsflyktingar.

Jag har sett romer från många olika länder, människor som blivit utsatta och fått asyl. Men under de senaste månaderna har det blivit svårare i Sverige. Jag har läst avslag på asylansökan från romska familjer som berättar en historia om förföljelse, om kriget i Kosovo, hur de flytt till Makedonien och Serbien.

Bilden av skeendena blir förvrängd, för man vågar inte berätta sanningen i hemländerna av rädsla för repressalier. Att mamman blivit våldtagen, att husen blivit nedbrända är därför något man håller tyst om.

I Sverige finns en kunskap om den sanning som döljer sig bakom tystnaden. Men denna kunskap håller på att falla i glömska i och med den nya asylprocessen som funnits i ungefär två års tid. Nu är det de juridiska ombuden som ska besitta mycket av expertkunskapen. Jag hörde förra veckan advokaten för en asylsökande familj säga ”det är ingen ide att ni säger det här, för ni får ändå inte stanna”. Så får det inte gå till!

Identitet är en viktig fråga. Men att vara stolt över sin identitet när man förtrycks är svårt. Man säger inte var man kommer ifrån, vågar inte prata sitt språk. Man är oerhört tillintetgjord efter förföljelse. Det enda stödet finns i den egna gruppen och så länge man har en större gemensam bosättning kan man stödja varandra i sin identitet.

Jag läser ofta asylbesluten när någon får avslag att ”det inte föreligger något skyddsbehov”. Det stämmer inte. För i Bosnien-Hercegovina är det inte så många romer kvar och därmed finns heller inte något skydd för de

som tvingas återvända. Och i de serbiska delarna är inte romerna välkomna alls. De har ingenstans att ta vägen! Av den anledningen kommer det fortfarande romer från Bosnien hit och söker asyl idag.

Många har återvänt till Kosovo i samband med självständighetsdeklarationen i år. Men landet är starkt präglad av nationalistiska strömningar, vilket skapar grogrund för förföljelse av minoriteter. Och minoriteter förtrycker sedan andra minoriteter. Man borde tycka att albaner, som själva blivit så förtryckta, borde ha en känsla för en annan minoritet? Men det tycks inte vara så.

Många romer bor på soptippar och samlar skräp som man kan sälja. Det är en verklighet för en stor andel av Europas romer. Det är ovärdigt av en rik nation som Sverige att skicka människor till en framtid på en soptipp.

Människor klagat över de rumänska romerna som tigger på gatorna – efter Rumäniens och Bulgariens inträde i EU har möjligheten öppnats även för romer att ge sig iväg. Dessa människor måste betraktas som flyktingar. Och även om man tigger och får väldigt lite pengar, så har man ett mycket bättre liv än på en soptipp i sina tidigare hemländer.

Det har varit flera incidenter med rumänska romer i Sverige den senaste tiden, liksom socialsekreterare som vill omhänderta romernas barn. Vi måste ha en öppen attityd mot dem som kommer från de nya EU-länderna. De har inte kunskap om sina rättigheter och har inte den kunskap som de asylsökande från exempelvis Bosnien besitter.

Men det finns också en positiv utveckling. I måndags började sex romska barn i skolan i ett överklassområde, Askim i Göteborg. Skolan har varit öppen och arbetat för att motverka rasism och diskriminering.

Ett annat exempel är från Mariehamn, dit åtta rumänska romer anlände. Lagtinget hade en snabb samling och jobbade sedan först med medierna för att öka förståelsen och berättade vad romerna hade varit med om, hur deras livsbetingelser varit innan de kom till Mariehamn. Sedan satsade man på att skaffa jobb. Idag har sju av dessa åtta fått jobb, de har hittat en ny tillvaro där de kanske så småningom kan bilda familj och försörja sina släktingar i Rumänien. De är de nya emigranterna, precis som våra förfäder som flyttade till USA, när de skaffade sig försörjning.

Förebilder i majoritetssamhället betyder väldigt mycket för omgivningen. Med fler sådana förebilder kommer vi att kunna vända utvecklingen åt rätt håll.

Tiina Kiveliö, Delegationen för romska frågor

Socialtjänsten måste tänka om. Det går inte bara att tänka på barnen som en separat företeelse utan man måste tänka på något slags helhetsskydd för familjer. Idag skickas romska familjer mellan kommuner och det är oacceptabelt.

Ingrid Schiöler

Hur socialtjänstlagen tillämpas säger något om kommunen. Om man kan ordna ett omhändertagande, varför kan man då inte ordna något annat? Ofta är det ren skrämstaktik att man hotar med att omhänderta barnen om inte romerna försvinner från kommunen.

Lennart Ståle

Vi ska inte bara titta på socialtjänsten utan också titta på politikerna som sitter i socialnämnderna. Det är de som har ansvaret och de måste också få större kunskap om romer.

Soraya Post

Det viktigaste är att förstå skillnaden mellan integration och assimilation. När det handlar om integration är det två parter som ska förenas, det handlar inte om att den svagare parten helt ska anpassa sig till den starkare.

Ingrid Schiöler

Moderaterna har lagt ett nytt förslag som säger att om de asylsökande kan skaffa sig arbete kan de få uppehållstillstånd. Förslaget kommer att drabba dem som har svårt att få jobb – bland annat romska flyktingar. Förslaget innebär en försämring för de redan missgynnade

Miranda Vuolasranta

Romer är livrädda för två saker: politiker och poliser. Politikerna som tagit beslut över huvudena på romerna. Och polisen som verkställt besluten, ofta med övervåld. Även de poliser som velat skydda oss har tvingats att agera på ett omånskligt sätt gentemot oss, eller falla in i ledet med attityden att ”alla romer är kriminella”.

Vi har haft diskussioner i Finland med säkerhetspolisen och inrikesministeriet. Säkerhetspolisen har stor frihet att besluta vilka de anser

är de framtida säkerhetsriskerna. Med det hårdnande politiska klimatet kan en sådan frihet vara en fara för romernas möjligheter till ett värdigt liv.

Om ministrar kan uttala sig arrogant och nedsättande om romer, som man gjort i Italien, då finns det ingen mänsklig skam bland allmänheten. Och vi romer har för få välutbildade som kan tala för vår sak.

Under kriget på Balkan flydde 200 000 romer till andra länder. Deras läger jämnades med marken, där bygger nu majoritetsbefolkningen sina hus.

Men de 200 000 romerna har inte fått en fristad i sina nya länder. Tvärtom, Europarådet har förhandlat med den serbiska regeringen och gjort en smutsig överenskommelse: Om Serbien tar tillbaka 100 000 flyktingar så blir det lättare för serber att få visum till EU!

Serbien har gått med på uppgörelsen och nu förflyttas tusentals romer tillbaka till Serbien. Men där finns inga hus, ingen statlig administration för att ta hand dem! Kvinnor och barn tvingas bo i tält på soptipparna mitt i vintern. Det ”civiliserade Europa” har gjort en ren affärsöverenskommelse för att bli av med romerna.

UNDP har protesterat och menar att Serbien inte har resurser för att ta hand om romerna och att de därför kommer att få fortsätta att leva i tält.

Men det finns också en annan sida. Miranda Vuolasranta var med Finlands president Hallonen i Rumänien och mötte den rumänske presidenten Basescu, som visade en ny öppenhet gentemot romer. Han lovade att göra sitt yttersta för att integrera romer, att skapa plattformar där romer kan tala för sin sak, liksom att inte förhindra romer att flytta. Men det kommer inte att ske över en natt. Presidenten räknade med fem år innan några synliga förändringar skulle ske.

Under de senaste fyra åren har Europarådet byggt upp ett ramverk för det romska språket. De romska grupperna har blivit delaktiga i besluten. Vi har skapat en röst i Europa genom European Roma and Travellers Forum (ERTF), där vi enat 75 romska organisationer.

Romer har själva fått föra sin talan i Europarådet – det är första gången någonsin som vi varit delaktiga i beslut på denna den allra högsta nivån. Vi har visat att vi kan gå samman.

Resultatet är att medlemsländerna nu ska redogöra för sin integrationspolitik för romer. Detta ska redovisas och diskuteras på ett högnivåmöte den 16 september 2008. Därefter måste vi trycka på rådet så att de formulerar ett europeiskt ramverk för integrering av romer. Och detta beslut måste sedan tas i Europaparlamentet. Detta skulle ge en tyngre förpliktelse för medlemsländerna att verkligen genomföra vad de skrivit under på i ramkonventionen.

– Vi behöver ert politiska och ekonomiska stöd. Idag är det bara Finland som ger ERTF sitt stöd. För trots vårt nyliga deltagande är direktiven för skydd för nationella minoriteter för vecka. Och kunskapen om romer är för låg – efter 1 000 år är vi fortfarande sedda som utlänningar! Innerst inne handlar det om hur ni som myndighetspersoner ser på era medmänniskor. Vi måste fråga oss: Vilka är mina egna moraliska värderingar? För även om instruktionerna är otydliga så finns de där. Det hänger på i vilken utsträckning du vill följa dem!

Maria Leissner

Ett förslag är att göra en Vitbok, där alla diskriminerande handlingar från staten gentemot romerna dokumenteras. Jag tror detta är ett nödvändigt steg i en försoningsprocess. Detta vill vi göra i Sverige och jag kommer den 16 september att föreslå att hela Europa gör detsamma.

Efter Miranda Vuolasrantas anförande gjorde deltagarna två övningar för att granska våra värderingar och associationer. Under den första övningen skrev deltagarna vilka begrepp man associerade med romer. Övningen fick ett mångsidigt utfall: Kjolar, bilar, stora gamla mercabilar, husvagnar, stora öronringar, utanförskap, förtryck, behov av utbildning. Svaren speglade en politisk korrekt syn, det var nästan ingen som skrivit ”tjuvar på Ica”.

– Hade svaren sett annorlunda ut om vi ställt frågan på gatan, frågade sig Baki Hasan från Språkrådet?

David Isaksson från Global Reporting föreslog att detta var något som myndigheter kunde testa själva – både bland personal och bland de människor som kommer i kontakt med myndigheten.

Soraya Post kommenterade de associationer som kom upp i samband med övningen:

– Gemenskap är väldigt viktigt för oss, men den börjar lösas upp. Vi har förlorat mycket av skamkänslan inom gruppen. Det hänger ihop med missbruk och kriminalitet – det har blivit ett sätt att hävda sig i majoritetssamhället. När man lever i utanförskapet så länge så blir man lätt destruktiv.

– Vi har satt våra egna barriärer för att skydda oss. De ska också rivas. Men det kan först göras när det finns ärliga intentioner att riva dem från samhällets sida.

Nästa övning var en så kallad fyrahörnsövning. **Domino Kai** på Delegationen för romska frågor läste fyra påståenden som representerades av fyra olika hörn (fyrahörnsövning). Deltagarna fick ställa sig i det hörn som stämde bäst med deras åsikt. Påståendena var:

Om man som rom känner sig som en andra klassens medborgare beror detta på att:

1. Samhällets lägger hinder i vägen.
2. Individen blockerar sig själv.
3. Kulturella normer försvårar integrationen.
4. Öppet hörn – eget förslag”.

De flesta valde hörn nummer 1 och 4. När deltagarna valt hörn diskuterade de med varandra varför de valt att ställa sig just där.

Några röster från hörn 4:

Det finns aldrig en enda anledning. Vi måste se på historien, romerna var slavar i Rumänien för bara 125 år sedan. Det påverkar historien idag. Vi måste också se den psykologiska aspekten: hur klarar man av ett liv efter en så lång period av förtryck?

Kunskapsbrist är stort problem. Ökad kunskap borgar för större förståelse.

Beskrivningen av romer blir ofta ur ett underdog perspektiv. Det är viktigt att lyfta fram det som fungerar och är positivt och inte i huvudsak fokusera på problemen.

Motsamhällen har skapats på grund av utanförskapet och det skapar problem. Det gäller inte bara romer.

Andra kulturella normer är främmande. Och främmande är skrämmande.

Anna-Lena Lodenius noterade att väldigt många ställde sig i hörnet ”samhället lägger hinder i vägen”.

- Det är intressant. NI är ju de som människor uppfattar som ”samhället”
- så det förpliktigar.

Den svenska minoritetspolitiken

Charlotta Wickman, departementsråd, Integrations- och jämställdhetsdepartementet

I december 1999 beslutar Riksdagen att erkänna fem grupper och deras språk: judar, romer, samer, sverigefinnar, tornedalingar i enlighet med Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.

Dessa grupper åtnjuter vissa rättigheter, som är reglerade i:

- Europarådets ramkonvention
- Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk
- Den kontinuerliga återrapporteringen till Europarådet från medlemsländerna om efterlevnaden av konventionen

Dessa rapporter om mycket annat finns att läsa på regeringens hemsida om mänskliga rättigheter: www.manskligarattigheter.se

Vilka är då rättigheterna som regleras i dessa dokument?

- Rätt att få information om vilka rättigheter man har, men också en skyldighet för det offentliga att ge denna information.
- Diskrimineringsförbud.
- Assimileringsförbud.
- Rätt att lära sig det egna minoritetsspråket – denna rätt får inte förvägras.
- Rätt till inflytande.
- Staten skall aktivt främja språk och kultur, utbildning, media och samhälllig service på minoritetsspråket. De nationella minoriteterna har rätt att tala sitt eget språk till myndigheterna.
- Rätt till utbildning på och om minoritetsspråket.

De nationella minoriteterna och deras språk är en del av det svenska kulturarvet.

Det är viktigt att förstå detta när man pratar om de svenska minoritetsspråken. Om de här språken försvinner förlorar vi en del av vårt gemensamma kulturarv, vår gemensamma identitet. Ibland kommer frågan upp varför vi ska satsa på de nationella minoriteternas språk, när vi har så

stora andra grupper, som assyrier? En viktig del av svaret är att det är en del av det svenska kulturarvet.

Det är två myndigheter som har speciella statsbidrag för de nationella minoriteterna. Kulturrådet har ett särskilt bidrag och Ungdomsstyrelsen administrerar stödet för de nationella minoriteternas organisationer

Följande frågor är prioriterade i departementets arbete:

- Att motverka diskriminering.
- Att skapa ökad kännedom om de nationella minoriteterna på nationell, regional och lokal nivå.
- Språk och utbildningsfrågor.
- Inflytandefrågor.

Departementet arbetar nu med en ny proposition om de nationella minoriteternas rättigheter. I detta arbete ingår:

- Att ta hand om förslagen från utredningen om de finska och sydsamiska språken
- Att bemöta och föreslå åtgärder med anledning av Europarådets kritik
- Tydligare och uppföljningsbara mål och ett uppföljningssystem
- Åtgärder inom de prioriterade områdena

Det pågår också ett arbete på internationell nivå, i synnerhet inom EU. Det handlar om att bygga upp ett nätverk av myndigheter som jobbar med frågor som rör romer, men också myndigheter som ansvarar för den sociala strukturfonden. Tanken är att ta fram goda idéer och projekt för att jobba vidare.

EFS-rådet är den myndighet som har hand om pengar från strukturfonden. Den andra parten är Demokratienheten på Integrations- och jämställdhetsdepartementet. I det här arbetet vill vi ha med oss myndigheter. Så ni är mer än välkomna att ta kontakt med mig.

Hur kan vi gå vidare?

Maria Leissner

Nyamko Sabuni var här hela dagen igår, det var hon som initierade dialogen i december. Det är ett starkt uttryck för den betydelse och den vikt regeringen lägger på att förbättra romers villkor i Sverige, och det är ni som är regeringens instrument.

Utveckling mot färre detaljer i direktiven i statliga myndigheterna leder till större krav hos myndigheterna att axla sitt ansvar.

Hur kan vi säkerställa att den här frågan lever, med tanke på utvecklingen att det är mindre styrning från regeringen till myndigheter och statliga verk? Många av er kommer inte i direkt kontakt med romer i er myndighetsutövning. Delegationen för romska frågor lever i ett och ett halvt år till, så nu är det hög tid att diskutera goda idéer som kan föras in i permanenta strukturer.

I grunden är det tre frågor som måste besvaras:

1. Hur ska romer åtnjuta ett fullvärdigt medborgarskap?
2. Hur kan vi på ett bättre sätt bidra till att lösa de problem som den historiska diskrimineringen av romer har lett till?
3. Den romska gruppen har ett lagligt krav på att få vara en deltagande part. Hur kan vi säkerställa det i vårt arbete? Både av formaliserat och av informellt slag.

Det har kommit flera spännande förslag. Ett förslag gällde regionala och lokala konferenser av det här slaget.

Vad kan ni göra? Vad kan delegationen göra? Kan vi skapa nätverk, samverka mellan myndigheter? Ska vi formalisera det, hur skulle det i så fall se ut?

Det finns former för arbete med romer i Finland? Jag tror att det kan behövas en egen romsk representation med laglig status, någon form av sameting, fast med romsk medverkan. Detta kan vara ett sätt för romer kan skapa en egen representation som myndigheterna kan vända sig till.

Miranda Vuolasranta

I Finland har regeringen antagit en policy för tillämpning av mänskliga rättigheter. Policyn fungerar som riktlinjer för hur myndigheter ska arbeta, men beskriver också svagheter i systemet. Policyn gäller minoriteter samt kvinnors och barns rättigheter.

Det finns också ett beslut att inom kort utarbeta en nationell strategi för integration av romer, som mer i detalj beskriver behovet av barnomsorg, hälsovård, bostäder, utbildning osv.

Vi försöker också få till stånd en lärarutbildning för lärare i romani. Idag anställs de flesta lärare på sex månader. Vi måste komma ut ur det systemet och istället se till att romanilärare får tillsvidareanställningar – vilket också är en förutsättning för att skapa intresse för lärarutbildningen.

Domino Kai

Jag blev glad när Charlotta nämnde att det ena inte ska ställas mot det andra. Som det sett ut hittills har det handlat mycket om makt och splittring. Men alla nationella romer måste få plats– och det måste finnas plats för alla romer, oavsett vad vi väljer att kalla oss. De nationella minoriteterna får inte ställas mot varandra.

Eskil Franck

Det finns bristande kunskap på svenska myndigheter om internationella regler och ramverk, om hur romer lever och har det idag, om romsk historia. Hur fortsätter vi? Hur ska denna kunskap sippra ner i organisationerna? Jag tror man måste jobba på alla nivåer. Man måste ha en ständig utbildning, framför allt om romernas situation och vad som har påverkat att situationen är som den är.

Björn Lidö, Rikspolisstyrelsen

Det pågår ett mångfaldsarbete idag inom polisen. Polisen ska spegla samhället, vilket inte är fallet fullt ut idag. Därför jobbar vi inom alla områden, exempelvis rekrytering, där det handlar om vilka kanaler vi använder. Svenskaprovet har anpassats och ett förslag på en ny utbildning har lagts, där polishögskolan blir som en vanlig högskola.

Vi arbetar också med att öka kunskapen inom poliskåren om varför vi har ett mångfaldsarbete. Det handlar om att ta fram en gemensam värdegrund,

en process där alla deltar. Detta arbete ska sedan följas upp så att värdegrunden verkligen speglas i hur vi utöver våra tjänster.

Kunskapen om romer behöver ökas. Vi behöver lägga in kunskapsgrunden i utbildning och vidareutbildning för att öka förståelsen. Man måste också möta romer som man vill interagera med för att få en ökad förståelse för varandra. Det gemensamma reflekterandet är centralt.

Jag tror också på fasta strukturer – det som följs upp är det som blir av. Konferenser i alla ära, men det gäller att det som beslutas på konferenser verkligen blir av – de har inget självändamål.

Maria Leissner frågar om polisen idag gör riktade insatser till nationella minoriteter? Och om det finns några romer i poliskåren?

– Det kanske är så att det redan finns romer bland poliser, svarar Björn Lidö, men jag vet inte, ingen har gått ut med det.

Lennart Ståle

Riksrevisionsverket gjorde undersökning hur myndigheter arbetade med integrationslagstiftningen. Majoriteten av myndigheterna visste inte ens om att det fanns en sådan lagstiftning.

Det aktualiserar frågan om hur regeringen styr myndigheter. Om regeringen frågar får man svar. Om man inte frågar har man ingen kontroll.

Det finns 36 universitet och högskolor i Sverige idag. De är egna myndigheter bestämmer själva över sitt utbud. För att kunna lära ut romani i Linköping krävs särskilda bidrag. För att ett system som tillfredställer de nationella minoriteternas behov måste utbildningsdepartementet ha en dialog för att komma fram till vilka lärosäten som ska ägna sig åt vilka minoritetsspråk. Vad gäller lärarutbildning på minoritetsspråk måste det också formuleras mer konkret av utbildningsdepartementet.

Högskoleverket kommer att följa upp den här konferensen. Vi har redan kontrollerat vad som finns om och på romani. Det visade sig att vi har information på romani på webben, men ingen tryckt information på språket. Vi funderar nu på om vi inte ska göra en trycksak och där lyfta fram romer som gått igenom en högre utbildning. Ingrid Schiöler ska komma till högskoleverket och tala om romernas situation i Sverige. Då ska vi också visa filmen vi såg idag.

Åsa Börjesson, Socialstyrelsen

Det är fullständigt nödvändigt att behålla Delegationen för romska frågor under en längre tid för att arbeta fram långsiktiga modeller.

En möjlig modell är ett brukarråd. Vi har skapat ett sådant råd för intresseorganisationer för missbrukare och hemlösa – med goda erfarenheter. Det är en struktur som är fast.

Det finns tre centrala frågor som måste diskuteras gemensamt, där flera myndigheter måste koordinera sina ansträngningar – bostäder, arbete och socialtjänsten.

Regeringen har också tagit initiativ till att göra öppna jämförelser mellan kommunerna, där vi hänger ut de som är dåliga och visar upp de som är särskilt bra.

Goda exempel är viktiga! Den handbok som vi kommer att ge ut om mänskliga rättigheter och minoriteter skulle kunna kombineras med goda exempel.

Baki Hasan, Språkrådet

Vi får inte glömma bort de lokala romska organisationerna. Jag skulle gärna vilja att man fokuserar på det lokala arbetet – det är där som den viktigaste kontakten sker.

Anneli Sjögren, Nutek

Det finns 70 000 invandrarägda företag i Sverige – vart femte företag startas av svenskar med utländsk bakgrund.

Vi har hittills inte gjort särskilda insatser för romer, men det är vi beredda att göra. För vilken möjlighet finns för romer för att få arbete? Många gånger är kanske den enda möjligheten att starta ett eget företag.

Vukica Bosnjak, Nutek

Internationella företagarföreningen i Sverige (IFS, www.ifs.a.se) har rådgivare för 26 olika språk – men tyvärr inte på romani. Det kan vara en idé att se till att det finns rådgivare också på det romska språket – och att göra informationsmaterial på romani.

Det är också möjligt för företagare med utländsk bakgrund att söka mikrolån från ALMI företagspartner (www.almi.se/).

För detta krävs inga säkerheter, det enda som krävs är en hållbar affärsidé.

Nutek inbjuder också privata och offentliga aktörer som arbetar med rådgivning och kompetensutveckling till blivande och etablerade företagare med utländsk bakgrund att söka medel för att driva projektverksamhet under 2008. I detta ingår också möjligheten att söka medel för att jobba med särskilda grupper. Ansökningstiden pågår till 15 september. (www.nutek.se/sb/d/126/a/9484)

Maria Leissner

Om vi ser på de traditionella romska yrkena så handlar det mycket om eget företagande. Men när romerna övergav resandet på -60 och -70 talet så var det mycket svårt att hitta fasta anställningar. Där tror jag att Nutek skulle kunna göra enormt mycket med riktade insatser gentemot romer.

För det som krävs är riktade insatser, därför att det finns så starka historiska skäl till misstro gentemot myndigheter från romernas sida. Med riktade satsningar, genom öronmärkta pengar och genom att anställa romer får man automatiskt ett förtroendekapital istället för en förtroendeklyfta. Det är mitt råd till alla.

Jan Cedervärn, Folkhälsoinstitutet

Vi fick i somras regeringsbidrag att kartlägga hälsosituationen för alla de fem nationella minoriteterna. Vi kommer att göra en kartläggning, på samma sätt som de nationella kartläggningarna men också en screening av hur kommuner och landsting arbetar med speciella program för nationella minoriteter. Vi kommer också att kartlägga vilken forskning det finns inom detta område. Arbetet ska göras i samarbete med Delegationen för romska frågor men vi vill också samarbete med de olika organisationerna för de olika minoritetsgrupperna.

Per Nilsson, Ungdomsstyrelsen

Vi administrerar en rad statliga bidrag som har relevans för romska grupper, av typen speciella satsningar och statsstöd till nationella minoriteter. Vi har också en ny satsning för jämställdhetsarbete inom de nationella minoriteterna. Den som vill veta mer ska ta kontakt med Ammar Makboul på ungdomsstyrelsen.

Vår strategi är att få till stånd en dialog för att därigenom skapa förståelse. Därför håller vi nu till exempel på att etablera ett samarbete ex arbete med Forum för levande historia. Vi bildar nu referensgrupper för det här arbetet och vi kommer att ta kontakt med de romska organisationerna.

För att de här bidragen ska nå dem som stödet är tänkt för är det viktigt att myndigheterna är byråkratiska – vi kan till och med säga fyrkantiga. Om man är för släpphänt kan det få negativa konsekvenser för de som stödet är tänkt för.

Heli Hirsch, Kulturrådet

Vi vill flagga för att vi har pengar öronmärkta för nationella minoriteter. Vi vill också gärna ha ett närmare samarbete med andra myndigheter i den här frågan.

Maria Leissner

Vi bör se till att få till stånd ha en kontaktgrupp med en representant för alla myndigheter som bjudits in till det här seminariet. En sådan kontaktgrupp bör ha två funktioner:

1. Fungera som en referensgrupp för utredningen som görs av Delegationen för romska frågor.
2. Följa upp de synpunkter och förslag som kommit fram under det här seminariet.

Delegationen för romska frågor är fortfarande inne i en fas av faktasamling. Vi har bland annat studerat den finska modellen, som vi är mycket inspirerade av. Men vi har ännu inte börjat skriva utredningstexten och vill gärna få till stånd en stark referensgrupp innan vi börjar det arbetet.

Vad gäller vårt informationsuppdrag har vi än så länge inte haft ork att ta itu med det ordentligt. En väsentlig del av det arbetet är att hur har samhället, staten, agerat gentemot romer under de senaste 500 åren? För att göra det vill vi starta en vitboksprocess som skulle dokumentera det som skett i Sverige.

I juni hade vi en konferens där vi mötte experter från Kanada och Norge, där man haft liknande försoningsprocesser. Allra helst skulle vi vilja få till stånd en sådan process för alla EU:s medlemsländer, lett av Europarådet. Skulle vi göra det, skulle vi kunna bidra till att skapa ett tabu för skamlöshet gentemot romer i hela Europa.

Det finns många frågor att följa upp och samarbeta kring. Hur kan vi hantera informationsprodukter och organisera utbildningskonferenser? Hur kan vi skapa ett fastare nätverk, som också inkluderar departementet? Hur kan vi institutionalisera dialogformer med de romska organisationerna? Vi hjälper gärna till med kontakter och fungerar som bollplank för hur dialogen ska ske.

Det är ni som har ansvaret och det är ni som kommit hit till detta seminarium som visat att ni bryr er och vill arbeta med dessa frågor – något som också Nyamko Sabuni påpekade för mig under ett samtal tidigare idag.

Till sist, fyra råd som är grundläggande för allt arbete för integrering av romer:

- Gör riktade satsningar
- Öronmärkta pengar
- Anställ romer
- Skapa en formaliserad dialog.

Länklista

Delegationen för romska frågor:

www.romadelegationen.se

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter:

www.romadelegationen.se/extra/pod/?id=46&module_instance=1&action=pod_show&navid=464

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk:

www.romadelegationen.se/extra/pod/?id=50&module_instance=1&action=pod_show&navid=50

FN:s deklaration om mänskliga rättigheter:

http://www.manskligarattigheter.se/extra/pod/?module_instance=7

Forskning om romernas historia:

Research & the Many Representations of Romani Identity:

www.errc.org/cikk.php?cikk=2900

The Origins of the Gypsy People: Identity and Influence in Romani History

www.domresearchcenter.com/journal/19/index.html

On Antiziganism:

www.levandehistoria.se/antiziganism

Regeringens hemsida om mänskliga rättigheter:

www.manskligarattigheter.se

Romernas historia:

www.romadelegationen.se/extra/pod/?id=12&module_instance=1&action=pod_show&navid=12

Romska barns situation i skolan:

www.skolverket.se

ROMER – EN SVENSK MINORITET

PROGRAM 19-20 AUGUSTI 2008

OBS! Preliminärt program, reservation för eventuella ändringar.

Plats: Hotel Foresta, Lidingö (övernattnig): kl. 12.00 19/8 – kl. 12.00 20/8-2008

Tisdag 19 augusti

- 12:00 Lunch och registrering.
- 13.00 **Nyamko Sabuni**, integrations- och jämställdhetsminister hälsar välkommen.
Romer – en svensk minoritet: inledande anförande av **Maria Leissner**, ordförande för Delegationen för romska frågor.
Nationella minoriteter – rättigheter och lagstiftning: **Katri Linna**, diskrimineringsombudsman; **Christina Johnsson**, Raul Wallenberginstitutet; **Soraya Post**, ledamot i Delegationen för romska frågor; samt **Miranda Vuolasranta**, vice ordförande för the European Roma and Travellers Forum.
- Ca 14:45 Kaffe.
- 15.15 *Hur kan romernas minoritetsstatus omsättas i praktisk handling i de nationella myndigheternas verksamhet?*
Paneldiskussion. Introduktion av **Lena Hammarberg**, undervisningsråd, Skolverket; **Eskil Franck**, överintendent, Forum för levande historia; **Heidi Pikkarainen**, utredare DO.
- 16.00 *Historia, kultur och identitet*. Dr. **Adrian Marsh**, forskare Romani Studies, Istanbul. Frågor och diskussion.

- 17.00 Paus.
- 17.30 *Att vara rom i Sverige idag.* Paneldiskussion. **Soraya Post**, ledamot; **Miranda Vuolasranta**, ERTF och **Michal Stankov**. Elektroingenjör.
- 19.00 Middag.
- 21.00 Musik med **Hans Cladaras** och **Roma Hot Music**. Informella samtal.

Onsdag 20 augusti

- 8.30 *Situationen i Europa, på Balkan – och i Sverige:* **Ingrid Schiöler**, flyktinghandläggare, Röda Korset; **Miranda Vuolasranta**, vice ordförande för the European Roma and Travellers Forum.

Kaffe.

Minoritetspolitiken. Inledning av Integrations- och jämställdhetsdepartementet.

Hur kan vi gå vidare? Summering av seminariet: **Maria Leissner**.

- 12:00 Lunch.

DELTAGARLISTA

ROMER – EN SVENSK MINORITET

Jan-Olof Dahlgren,

verksamhetsområdeschef, Arbetsförmedlingen

Jorge Rivera,

projektledare, Barnombudsmannen

Klara Klingspor,

utredare, Brottsförebyggande rådet

Anna Molarin,

utredare, Brottsförebyggande rådet

Maria Leissner,

ordförande, Delegationen för Romska frågor

Christina Johnsson,

Ledamot, Delegationen för romska frågor, jur.dr. minoritetsrättigheter,
Raul Wallenberginstitutet

Gunno Gunnmo,

ledamot, Delegationen för romska frågor

Soraya Post,

ledamot, Delegationen för romska frågor

Domino Kai,

utredningssekreterare, Delegationen för romska frågor

Tiina Kiveliö,

utredningssekreterare, Delegationen för romska frågor

Anna-Sofia Quensel,

utredningssekreterare, Delegationen för romska frågor

Katri Linna,

ombudsman, DO

Heidi Pikkarainen,

utredare, DO

Eva Rosengren,

omvärlds- och mediestrateg, DO

Michal Stankov,

elektroingenjör

Miranda Vuolasranta,

vice ordförande, European Roma and Travellers Forum (ERTF)

Jan Cedervärn,

stf GD, Folkhälsoinstitutet

Isis Nyampame,

utredare, Folkhälsoinstitutet:

Eskil Franck,

överintendent, Forum för levande historia

Joakim v Scheele,

programansvarig, Forum för levande historia

Lennart Stähle,

kanslichef, HSV

Nyamko Sabuni,

integrations- och jämställdhetsminister

Lennart Rohdin,

politiskt sakkunnig, Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Charlotta Wickman,

politiskt sakkunnig, Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Bilge Tekin-Befrits,

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Elin Strand,

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Heli Hirsch,

Handläggare, Kulturrådet

Signe Westin,

Biträdande avdelningschef, Kulturrådet

Michael Necke,

biträdande processägare för Kronofogdens verkställighetsprocess

Anneli Westerling,

expert mottagning/asylmottagning och förvar, Migrationsverket

Anneli Sjögren,

direktör nationella program, Nutek

Vukica Bosnjak,

entreprenörskap, Nutek

Margareta Linderöth,

polismästare/Chef för Länskriminalpolisen, Polismyndigheten i Stockholms län

Jan-Olov Onshagen,

polismästare/Chef för Södertörns polismästardistrikt, Polismyndigheten i Stockholms län

Lena Tysk,

polisöverintendent, Rikspolisstyrelsen

Björn Lidö,

kommissarie, Rikspolisstyrelsen

Adrian Marsh,

Dr, Roma Studies, Istanbul

Ingrid Schiöler,

flyktinghandläggare, Röda Korset

Per Thullberg,

GD, Skolverket

Lena Hammarberg,

undervisningsråd, Skolverket

Åsa Börjesson,

avdelningschef, Socialstyrelsen

Baki Hasan,

Språkrådet

Per Nilsson,

GD, Ungdomsstyrelsen

Ammar Makboul,
Ungdomsstyrelsen
Fredrik Wikström,
enhetschef, Ungdomsstyrelsen
Anna-Lena Lodenius,
moderator, Global Reporting

Funktionärer Global Reporting:

David Isaksson
Anki Wood
Arvid Isaksson,
Lars Tallert
Gisela Jansson